

“Âdemoğlu âleme üryân gelür üryân gider.”

DÜNYA HAYATIMIZ

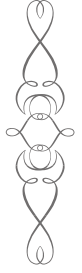
BU BÖLÜMDE:

- Bir bazardır dünya gelir geçer
- Selamet arıyorsan kenardadır
- Hür olmak istersen
- Hayal içinde akıp geçmesin ömrün
- Dünya hayatına gönül bağlama

Bu beyitler İbrahim AKGÜN'ün "Söz İncileri" isimli çalışmasından alınmıştır. Bkz. AKGÜN, İbrahim; Söz İncileri. (Osmanlı Şiirinden Seçmeler)Osmanlı Düşüncesinden Seçmeler-1. Kurtuba Yayınları. 496 sayfa. Ankara, 2010.

*(Ayrıca bakınız: Gafletle yaşamak;
Mal sevgisi makam sevdası; Ölmeden evvel ölmek)*

Bir bazardır dünya gelir geçer

*218. Âdemoğlu âleme üryân gelür üryân gider
Nâle vü efgânile giryân gelür giryân gider
Taşlıcalı Yahya*

İnsanoğlu dünyaya çıplak gelir, çıplak gider; feryat ve fi-
ganla (inlemelerle) ağlayarak gelir, ağlayarak gider.

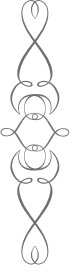
*219. Aşk ehline dâim elem-i savm u riyâzât
Ağyâra hemîşe niam-ı ıyde salâdır
Nev'î*

(Dünya hayatı) Hak yolunda gidenlere daima oruç ve riya-
zet (nefsini kırma, zevk ve lezzetten sakınma) zorluğu verir;
dünyayı sevenlere ise bayram nimetlerine kavuşma çağrısı
yapmakta (veya bayram nimetlerini sunmaktadır). Onun için
ey mü'min kimse, dünyada rahat yüzü göreceğim diye bekle-
me, bulduğunda da sevinme, aldanma!

*220. Bâzâr-ı beladır bu, gamdır satılan her gün
Alır anı bî-haddir, ammâ ki satar yoktur
Rami Mehmet Paşa*

Bu (dünya) bir belâ pazarıdır, (burada) her gün satılan da
(yalnız) gamdır; ne var ki (belâ ve gamın) alıcısı sayısızdır,
ama bir satanı (başından atabilen de) yoktur.

221. *Bir dem iken devlet-i dünyâyı her dem sandılar
Bu fena gülzârının aysını âlem sandılar
Necâtî*

Şu yalan dünyanın kısa bir andan ibaret olan iyi halini, da-
ima sürüp gidecek sanıyorlar; geçici olan dünya hayatını da
yiyip içmekten ibaret sanıyorlar.

222. *Bir gün gelecek sen de perîşân olacaksın
Ey gonca bu cem'iyeti her dem mi sanursın
Ziya Paşa*

Her hâl ve durumu, her zaman öyle gider sanma. Devirle-
rin, dönemlerin hâl ve durumların değişmesiyle ilgili en faz-
la yanılma insanın gençlik dönemlerinde olur. Gonca bir gün
açılır, gül olur, sonunda solar ve ölür. Arkasından, belki son-
raki yıl, aynı dalda yeni güller açar. Gülün olduğu gibi insanın
dünya hayatı da böyle birinin arkasından diğer nesil gelerek
sürüp gider. Ama durum sadece biyolojik olarak böyle değil-
dir. Varlık ve yokluk, iktidar ve zeval de böyle olur. Bir dönem
sözü geçen, devranı dönen bir insan veya bir kesim, bakar-
sınız devranı sona erer, gücü biter, tanınmaz duruma düşer.

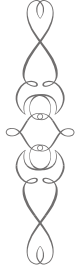
223. *Bu âlem pâ-y-tâ-ser kûh kûh mihnet ü gamdır
Eder her tîşe-kâr-ı ârzû bir Bî-sütûn peydâ
Nâîlî*

Bu dünya baştanbaşa mihnet ve gam dağlarıyla doludur;
(üstelik) her arzu kazmacısı (istek sahibi) yeni bir sütunsuz,
temelsiz dağ meydana getirir. (Her gelen var olan sorunlara
gereksiz yere, sırf hırsının eseri yeni bir sorun ekler.)

224. *Budur dâd ü sitâd-i dehrden sûd ü ziyân ancak
Hezârân ârzûdan bir peşimân olduğum kaldı
Şeyh Galip*

Dünya alış verişinden kâr ve zarar ancak şudur: binlerce
arzudan bana kalan tek şey, sadece pişmanlıktır.

İnsan nefsinin tedris etmesi gereken ilk ve en büyük dersi veriyor Galip dede.“Keşke herkesin sonu bir defa olsun kendisine gösterilse,” diyeceği geliyor insanın, ama idrak kapısı açık olan geleceğinin nasıl olacağını yaşarken görür. Görmez misin gınahtan kaçınanın, kul hakkından sakınanın, sözünü dirhemle tartanın ve tevazuda toprak gibi olanın hallerini... İbret almaz mısın ey nefsim, (yani sana söylüyorum ey gönül, ey hiçbir şeyi üstüne almaz gönlüm ve ey put edindiğim gönlüm!)

225. *Çalış gamgînleri şâd etmeğe şâd olmak istesen
Sevindir kalb-i nâşâdı gamdan âzâd olmak istesen
Es'ad Muhlis Paşa*

Mutlu olmak istersen mutsuzları mutlu etmek için çalış; gamdan kurtulmak istiyorsan, kalbinde sevinç olmayanları sevindir. (Paşa, dünya sıkıntılarına karşı bir tedavi teklif ediyor: “Kalbi kırık olanları, çaresizleri, yoksulları sevindir.”)

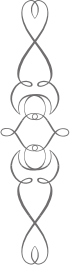
226. *Dehr bir bâzârdır her kim metân arz eder
Ehl-i dünya sîm ü zer ehl-i hüner fazl u kemal
Fuzûlî*

Dünya bir pazar yeridir, herkes elindekini bu pazara getirir; dünyayı seven altın ve gümüşü (varlığı), hizmeti seven de iyilik, fazilet ve olgunluğu sunar.

Beytin görünen bu ilk mânasının altında yatan esas katman vardır: Dünya bir kazanç yeridir, herkes değerli bildiğinin peşinde koşmaktadır. İşin aslına bakarsan her kişi sattığını kazanma peşindedir. Dünya düşkünleri altın ve gümüş kovalar, ahlâk (erdem) sahipleri ise fazilet, iyilik ve olgunluk peşindedirler.

227. *Dönüp duran devranda hep sende de kalsa şahlık
Yine de baş ağrısıdır her başlangıç sonu da pişmanlık
Mevlânâ Halidi Bağdâdî*

Dünya hayatın boyunca makamların en yükseği olan şah olsan, dünya her değiştiğinde padişah olarak yine sen kalsan da güvenme. Çünkü bel bağladığın o devran (iktidar, güç) hem senin hayatınla sınırlıdır ve hem de başağrısı ile başlar, pişmanlıkla son bulur. Üstelik defterin de yaşayacağın sade bir hayatın defteriyle kıyaslanmayacak kadar kabarık ve ödenmesi zor hesaplarla dolu olarak... Mekke'den Hindistan'a kadar dönen devlet çarklarını gören arif insan böyle nasihat ediyor. Artık var da kararı kendin ver¹⁴...

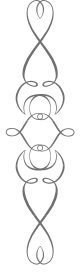
Mevlânâ Halidi Bağdâdî: 1779'da Süleymaniye'de doğdu. Hindistan'da beş tarikatten icazet alan bu Osmanlı arif ve münevveri Nakşîliğin Halidiye kolunu başlatı ve tarikatçıların önce zahiri ilimlerde yetişmesini esas aldı. Bazı tasavvufçuların 12. asrın müceddidi saydıkları ve daha çok halkı irşad işiyle meşgul olan, hurafelerle savaşan **Bağdâdî** çeşitli kitaplar ve üç dilde şiirler de yazmış bu şiirleri kendi adıyla bilinen divanında toplamıştır. *(Daha fazla bilgi için lütfen bu dipnota bakınız)*¹⁵

14 Beytin aslı Farsçadır: *Ger zenî nevbet-i şahî cihan tâ mâni/ Evvelet derdi ser u âhir karet nedemest*

15 **Mevlânâ Halidi Bağdâdî:** 1779 (Hicri, 1193)'da Süleymaniye'de, Kürt asıllı aileden dünyaya geldi. Şehrezûri, Kürdî, Osmanî ve Müceddidî gibi sekiz-on nisbeleri arasında en meşhuru Bağdâdî nisbesidir. "Zahiri ve batınî ilimlere vukufiyetinden dolayı 'zülcenaheyn- iki kanatlı' lakabı verilmiştir." Bazı tasavvufçular Bağdâdî'ye Hicri 12. Bediüzzaman'a ise 13. asır müceddidi demişlerdir. Medeniyetimizde ikinci Mevlâna olarak anılmayı hak etmiş, daha yirmi yaşında iken kendisine Allâme-i zaman unvanı yakıştırılmıştır. Hindistan'da Şah Abdullah Dehlevî'den Nakşîliğin beş kolunda icazet almış ve Nakşîliğin Halidi kolunu hayata geçirmiştir. Halidiye Osmanlı'da ilmiye sınıfının tarikatı haline gelmiştir. Şam'da ikâmet eden Mevlânâ Halidi'nin etkisi bütün İslam dünyasına ve bütün Anadolu'ya yayılmış İstanbul'da çok sayıda halifesi görev yapmıştır. Halifelerine devlet kapılarına gitmeyi, ikinci hanımla, özellikle İstanbul'lu hanımlarla evlenmeyi yasaklamıştır. Mevlânâ Halid Hazretleri bütün imkânlarıyla Kur'an ve sünnetin Müslümanlar arasında iyi ve doğru anlaşılması için çalışmış, yetiştirdiği âlim, fazıl ve halifeleri vasıtasıyla bidat ve hurafelere karşı savaşmış, bağlıları arasında Kur'an ve sünnete göre inanmayı ve yaşamayı yerleştirmiştir. Akide bakımından yıkıcı cereyanlara karşı savaşmakta olduğu kadar halifeleri İstiklal Savaşında önemli bir rol oynamışlardır.

"Daha çok tekke ve irşad işleriyle uğraşmakla beraber, ilmi çalışma yapma ve eser yazmaktan da geri durmamıştır." Halifeleri için tasavvufta (batınî ilimlerde) ilerleme için öncelikle dünyevi ilimleri tahsil etmeyi şart koşmuştur. Dilimizde meşhur "Bir istikamet bin kerametten hayırlıdır." tespiti kendisine aittir. Çoğunlukla tasavvufî ağırlıklı eserler yazan Bağdâdî şiir ve kasidelerinde Arapça, Farsça ve Kürtçeyi ustaca kullanmıştır. Yaşadığı zamanın olayları ve şahsiyetlerinden haberler veren, kelam ve fıkah ilminden yararlanarak Allah'a ve O'nun yolundan gidenlere duyduğu aşk ve muhabbeti işlediği Divanı, klasik Osmanlı eserleri arasında yerini almıştır. Toplumsal yapımızı, yine toplumun kendi dokusuyla, içerden bağlarla ve "çelik örgütle" ören Ahmet Yesevi, Ahi Evran, Mevlâna ve Hacı Bektaş gibi mimarlardan olan Mevlânâ Halidi, 1826 tarihinde Şam'da vefat etmiştir. (Alıntılar: A. KAVAK;

228. *Hayat bahçesine hiçbir gül gelmemiştir ki
Yokluk toprağına yaprak yaprak dökülerek gitmesin
Mevlânâ Halidi Bağdâdî*

Şair, yaratılan ve yaratılacak olan her şey sonunda yok olup gidecektir diyor. Ve topraktan geldiği gibi, yine “toprağına karışarak” gidecektir. Ama “yaprak, yaprak,” diyor. Yani yavaş yavaş, adım adım ve kısım kısım. Yaratılanların en güzellerinden biri olan gülün bile akıbeti budur. Çünkü dünya içinde yaratılanların tümü yine dünyanın kanunlarına tabidir: Doğduğu gibi sonunda ölmek. Gerisi bize, yani bu var olma şeklinden ders almaya, buna göre bir hayat tarzı tasarlamaya kalıyor.¹⁶

229. *Dünyâ talebiyle kimisi halkın emekte
Kimi oturup zevk ile dünyâyı yemekte
Rûhi-i Bağdâdî*

Halkın kimisi dünya(lık elde etme) arzusuyla emek sarf ediyor; kimisi oturmuş zevk içinde dünyayı (dünya nimetlerini) yiyor.

230. *Emvac-ı ferineş hep bir karara gelmez
Nâbî*

Kuvvet, (iktidar) dalgaları hep aynı karar üzere olmaz.

İyi ve kötü zamanlar aynı hal üzere devam etmez, zincirleme dalgalar halinde birbirlerini takip ederler.

231. *Gâh olmuş esîr-i çâh-ı mihnet
Gâh olmuş azîz-i Mısır-ı devlet
Şeyh Galib*

Kimi zaman belâ ve musibet kuyusunda tutsak düşmüş;

Divân-ı Mevlânâ Halidi Bağdâdî. Bakz. Kaynakça)

16 Beytin aslı Farsçadır: *Der Gülşen-i vücûd ne şukufte şod güli/ Keâhîr varak varak ne be hâki fena fütad*

kimi zaman da baht Mısır'ına (baht ülkesine) vezir olmuştu. (Şair bu beyitte, her iki halde de Hz. Yusuf'un durumuna atıfta bulunmakta ve insanın kötü hallerini iyi hallerin izleyeceğini müjdelemektedir.)

232. *Gâh sâfâ buldu gönül âyînesi gâh keder*
Böyledir hâl-i cihân, böyle gelmiş, böyle gider!
Yetim Ali Çelebi

Bazen sefa buldu gönlüm bu dünyada, bazen de keder;
dünya hali böyledir (her zaman bir gitmez), böyle gelmiş,
böyle gider.

233. *Halid! Değerli ömrün elden gitti diye feryad etme*
Zaten ömür dediğin tükenme kaidesine tabidir
Mevlânâ Halidi Bağdâdî

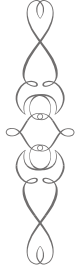
Doğdun, büyüdün, kemale erdi yaşın ve onu da aştın ama çok da farkında olmadın! Artık "kemalden sonra zeval" misali bu dünyayla yavaş yavaş yolların yarılmaya ve anlaşmazlığa düşmeye başladın. Şimdi denize koşmakta olan bir nehir gibi ömrün sonuna doğru akıp gidiyor diye boş yere çabalama, ağlama, asabileşme. Sen sana verilen ömrüne tabisin, ömrün de tükenme kanunlarına. Eline verilen birkaç kuruşla pazara gönderilmiş çocuk gibisin. Çünkü ömrünün tabi olduğu temel kaidelerden biri "son"lu olmasıdır. Kendinle babanı ve onun babasını yan yana getir ve gör. Bunu anlamaktan değil, anlamakta geç kalmaktan kork.¹⁷

234. *Her meta'ın bir revacı var bu bendergâhta*
Geh tahammül geh niyaz-ü gâh istiğna yürür
Koca Râgıp Paşa

Bu âlemde her işi yapmanın bir yolu vardır; bazen istemek, bazen de hiç istemeyip gönül tokluğu göstermek gerekir.

17 Beytin aslı Farsçadır: Halide ger ân omr-i giran maye zi kef reft/ Efğan çi koni ka'ide-i omri zehabest

235. *Hırlaşır bir lâşeye üşüşmüş nice yüz bin kilâb
Biz de pay almak için geldik bu kavga üstüne
Hüdâyî*

Yüz binlerce köpek bir leşe üşüşmüş, hırlaşıp duruyorlar; biz de pay almak için geldik bu kavga üstüne.

Lâşe (Farsçadan): Leş demektir. Kokmuş hayvan ölüsü. Tasavvufta dünya, "lâşe"dir. Hiçbir değeri olmayan murdar bir leştir. "Dünya bir leştir, isteyenleri de köpektir."

236. *Kâh çıkarım gökyüzüne, seyrederim âlemi
Kâh inirim yeryüzüne, seyreder âlem beni
Nesimi*

Bazen, dünyadan elimi eteğimi çeker, dünya keşmekeşinin dışına çekilerek oradan olup bitenleri seyreder, ibret alırım; bazen de, o leş kavgasına ben de girer, alçalırım, bu kere de âlem beni seyredip ibret alır.

(Bu beyit hakkında; Ünlü Beyitler bölümünde, ilk mısraya göre alfabetik sırada, açıklama bulunmaktadır.)

237. *Kâlâ-yı cihân germ-nigâh etmeğe değmez
El ermedi hayfâ diyü âh etmeğe değmez
Nâbî*

Dünya kumaşına (nimetine) istekle bakmaya değmez; "ulaşamadım yazık" diyerek âh etmeye (hayıflanmaya) değmez.

Mevlânâ diyor ya:

Dünya ahvalini kıtlık ve bolluktan, cenk ve sulhtan ve bir sürü mihnet ve meşakkatten ibaret bil.

238. *Kimi sermayeyi dünya hayatına harcar
Kimi de onunla ahiret sarayını satın alır
Ahmed-i Hânî*

Kadim gerçeği olabilecek en sade dille beyite nakşetmiş şair. Peki, kazançlı çıkacak olan kim? Tabi ki, kazançlı olan

ikinci grup insanlardır. Bir noktaya kadar öyle ama ya oradan ötesi? “Her iki grup da bundan zararlı çıkarlar,” diyor şair; çünkü “İlahi güzelliği” tatmaktan mahrum kalırlar. Çünkü şairin istediği ne birincisi ve ne de ikincisi. O, Rabbini isteyenlerden... Buraya kadar gelinir de Cenab-ı Yunus hatırlanmaz mı hiç: *Cennet cennet dedikleri/ Birkaç köşkle birkaç huri/ İsteyene var anları/ Bana seni gerek seni.* Söylemeye gerek var mı: Her yiğidin kulaç atabileceği sular değil buralar¹⁸

239. *Kimin hem-pister-i illet kimin hem-hâbe-i sıhhat*
Kimin etmiş re'âya kimisin şâh-ı cihân ârâ
Nâbî

(Allah) kimi insanı hastalıkla yatağa düşürmüş, kimini sıhhat uykusuna salmış; kimini sıradan biri, kimini de cihanı süsleyen sultan etmiştir.

Hastalıktan sakınmak veya ondan ibret almak tamam, ama ya bu "**sıhhat uykusu**" da ne demek? Nâbî, şunu mu demeye getirir:

“Sağlığım yerinde” diye avunup durma, Ey insan! Sağlıklı olmak senin için bir gaflet uykusuna dönüşmesin! Uyanık durman, ölümlü olduğunu hatırlaman için ille de sağlığının bozulmasını bekleme. Yaratılmadan amaç “sağlık uykusuna” yatman değil, sağlıklı olup çalışman, hizmet etmendir!

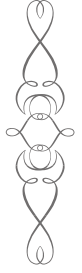
240. *Mudhikât-ı dehre ben ölsem de tasvîrim güler*
Muallim Nâcî

Ben öldükten sonra (bile, benim yerime) resmim bu dünyanın hallerine gülmeye devam edecek. (Muallim Naci'nin, gülümserken çektiği bir resmin altına düştüğü kayıt).

241. *Turfa dükkânı hikemdir bu köhne tâk-ı felek*
Ne arasan bulursun derde devâdan gayrı
Koca Râgıb Paşa

18 Beytin Kürtçe aslı: *Hin serf dikin bi 'eysê dunya/ Hin pê dikirin serayê 'uqba.*

Şu perişan fakat süslü dünya, tuhaf eşyalar ve hikmetlerle dolu bir dükkân (gibidir); (orada) derde devadan gayrı ne ararsan bulursun.

242. *Üzülme kaybettiklerine dünyada
Müslümanlık ve sağlık yanındaysa eğer
İmam Şâfiî*

O halde dünyada iki şeye sahip çık, onlara sımsıkı sarıl: Dinine-imanına ve sağlığına. Bu ikisi sendeyse bil ki servetin büyüğüne sahipsin, saraylarda yaşamaktan, bölüklerle korunmaktan daha çok emniyette olur ve korunursun!

Selamet arıyorsan kenardadır

243. *Bir zaman yüz virme dünya ehline uzletde ol
Akl ü fikrün bir yire cem' it yüzüne çek nikâb
Niyazî-i Mısrî*

Bir süre dünya ehline (dünyayı sevenlere) yüz verme, yalnızlığa çekil; yüzüne (gözüne) perde çek (bir yere kapan, hiçbir şeyle ilgilenme), aklını ve fikrini (dikkatini) bir konuda topla.

Bir şey öğrenmek, olgunlaşmak veya bilim yapmak istiyorsan, bir kenara çekilip, çalışıp düşünmen gerekir. İnsanların lakırdıları arasında, sayısız şeylerle ilgilenerek hiçbir şey öğrenemez, elde edemezsin. Olup biten her şeyle ilgilenirsen, hiçbir şeyi tam öğrenemez, dikkatini de öğrenmek istediğin konuya toplayamaz, olgunlaşamazsın.

244. *Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı
Yûnus Emre*

Sade, basit, kolay gibi görünse de dizeyi hakkıyla anlayabilmek için Prof. İskender Pala'nın yazdıklarına bakalım:

"Bu dizeyi günde elli kere okusanız elli kere ferahlarsınız. Yalan dünyanın ardına düştüğümüz ölçüde kafamıza dank etmesi gereken bir dizedir ve dünyalıklar için çırpındığımız kadar gönlümüzdeki daralmanın artacağını söyleyip durur.

Gönül darlığından kurtulmak için bu dizeden daha hikmetli bir öğüt, bize göre, ya hadis, ya ayet olabilir." (Pala, Divan Şiirinden Müstesna Beyitler)

245. *Cihan gönül kadar geniş değildir*

Rıza Tevfik'in bu mısraının içinde yer aldığı kıt'a aşağıdadır:

*Ham ervah her yerde var yığın yığın
Nedir onlar ile alıp verdiğin?
Uzlete mâil ol, gönlüne sığın
Cihan gönül kadar geniş değildir.
Rıza Tevfik*

(Kendileri hiçbir şey olamamış) ancak bedenleriyle varlık bulan ham ruhların peşinden koşup ne arıyorsun; genişlik, gönül rahatlığı ve huzur arıyorsan kendi içine çekilmeyi dene, gönlüne sığın; cihan gönül kadar geniş değildir. (Aradığını onlarda bulamazsın. Onlar zaten bir darlık kavgası içindedir. Kendilerine bir faydaları yok ki, sana olsun.)

246. *Denizde menfaatler çoktur ama*

Selamet arıyorsan kenardadır

Sadi Şirazi

Denizde menfaatler çoktur; ama selâmet arıyorsan kenardadır.

Sadi, bu Farsça beyitte, huzur ve selamet arayan, insanların arasına mümkün olduğunca az karışmalıdır, diyor. İnsanların arasında menfaat çoktur, ama sıkıntı ve meşakkat de yine oradadır. Sen insanlar arasına çok fazla dalma, insan göllerinin, denizlerinin derinliklerine inme. Çünkü insanlardan edindiğin nimetler kadar, dertler de satın alırsın.¹⁹

247. *Ey gönül her şeyden alagör ibret*

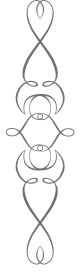
Fitne-i devrândan hazer el-hazer

Ancak dârü'l-emân kûşe-i vahdet

Yozgathlı Hüzni

19 Beyitin aslı: *Be-deryâ der menâfi' biî-şûmâr est/ Eger hâhi selâmet der-kenâr est*

Ey gönül, (dikkatle bak da) her şeyden ibret al; zamanın fitnesinden sakınabildiğin kadar sakın! (Fitneden en) emniyette olacağın yer vahdet köşesidir.

248. *Ey dil ey dil niye bû rütbede pür gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsın sen
Şeyh Galib*

Ey gönül, ey gönül, neden bu kadar gamla dolusun; yıkıksın, kırık döküksün ama tılsımlı bir definesin sen.

249. *Gönül müdür ol kim içi visvâs ile tolmuş
Kibr ile hased askeri her yanını almış
Niyazî-i Mısrî*

İçi vesvese ile dolu (şeye) gönül mü denirmiş? (Yazık o gönüle ki) kibir ve haset askeri her yanını sarmış!

250. *Gönül ne ârzû-yı câh eder ne tâc u taht ister
Reh-i himmetde ancak kalb-i nerm ü pây-ı saht ister
Nâbî*

Gönül ne mevki ve makam, ne de taç ve taht ister; o, himmet yolunda gayret içinde olan yumuşak bir Kalb (ve o kalbe uyacak) güçlü, sağlam ayak (irade) ister.

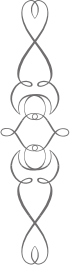
251. *Ger huzur itmek dilersen ey Muhibbî fârig ol
Olmıya vahdet makam-ı kûşe-i uzlet gibi
Muhibbî*

Ey Muhibbî, huzurlu olmak istersen isteklerinden vazgeç, dünya zevklerinden el çek; yalnızlığa çekilmek kadar Allah'a yaklaştıran (bir makam daha) yoktur.

252. *Her renge boyan da reng verme
Mirât-ı safâya jeng verme
Şeyh Galib*

Her türlü renge boyansan da renk verme; (dikkat et de) gönlünün tertemiz aynası paslanmasın! Şeyh Galib demek is-

ter ki, gönül aynasını ibadetle, şükürle, sadakayla sürekli temizle, parlat ki pas tutmasın...

253. *İnsan odur ki âyine-veş kalbi sâf ola*
Sinende neyler âdem isen kîne-i peleng
Bâkî

İnsan dediğinin kalbi saf ve ayna gibi tertemiz olur; eğer sen de insanoğluyun göğsünde bu kaplan kını ne arıyor?

Açıklama: Söylentiye göre kaplan kını tutan bir hayvanmış, kınıni saklar, unutmamış. Bu yüzden Bâkî kalbinde kını tutan bir insanı, kaplana benzeterek yeriyor. Bu gün için kını tutan insanların deveye benzetilerek yerilmesi gibi. Bâkî'nin düşüncesinin tersine, biz kişiliklerine bakmadan, sadece fiziklerine, görünüşlerine bakarak insanları aslana, kaplana benzetiyoruz!

254. *Nevres beni düşürdü dile arzuy-i dil*
Hep çektiğim cihanda benim dil belâsıdır
Nevres

Ey Nevres, gönlümün (bitmek tükenmek bilmeyen) istekleri beni dile düşürdü; benim bütün çektiğim gönlüm yüzündendir (veya dilimin yüzündendir).

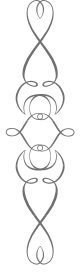
Hür olmak istersen

255. *Cihân ârâyişinden dest-şûy ol rahat istersen*
Kanaat dâmenin elden bırakma ni'met istersen
Koca Ragıp Paşa

Dünya hayatında rahat istersen gösteriştan uzak ol; niyet bolluğu içinde yaşamak istiyorsan, kanaatle yaşamaktan uzaklaşma. (Beyit hakkında daha fazla açıklama için bakınız: İyi Huy, Güzel ahlak)

256. *Her libâs-ı gafleti kılma hicâb-ı mağfiret*
Târik-i dünyâdadır sırr-ı sürûr-ı âhiret
Muhibbî

Her gaflet örtüsünü (gaflet halini), ilâhî merhamet (gibi gösterip) idrâkini örtme; ahirette kurtuluşa ermenin sırrı, dünyayı terk etmededir.

Sultan demek ister ki; Allah'tan, kendi rahmetinin eseri olarak kullarına verilen bağışlama nimetini gaflet, idraksizlik ve atalet içinde yaşamayı meşrulaştırmak için kullanma.

*257. Hür olmak ister isen olma cihânın
Zevkinde safâsında gamında kederinde
Ziya Paşa*

(Gerçekten) hür olmak istiyorsan dünyanın zevk ve sefa-sının peşinde koşmamalı; ters giden işlerinden bile gam ve keder duymamalısın.

Bu dünyada hür olarak yaşamak istiyorsan, zevk ve sefa peşinde koşma. Çünkü onlara düşkün olursan, hürriyet içinde yaşıyorum zannederken, zevk ve sefanın kendisine ve onların gerektirdiği mal ve mülke, hatta insanlara bile köle olursun. Nef'i diyor ya:

*258. Biz âşık-ı âzâdeyüz ammâ esir-i bâdeyüz
Âlüfteyüz dildâdeyüz...*

Biz hürriyeti seven, başına buyruk aşığız amma, şarabın esiriyiz; ona alışkınız, gönül vermişiz...

*259. Ne gördü badede bilmem ki oldu bade-perest
Müdir-i meşreb-i zühhad gördüğün gönlüm
Fuzûlî*

Günahtan herkesten çok kaçınır gibi görünen gönlüm; iç-kide ne buldu bilmem ki, düşkünü oldu onun.

*260. Saadet ister isen gönlünü Müslüman et
Gönül selîm olıcak gövde hep selâmet olur
Şeyhoğlu*

Huzur, rahatlık, selâmet gönülde başlar. Gönül huzur buldu mu, onun bineği olan beden de rahat eder. Gönülünü Müslüman et, hem o rahat etsin, hem de beden. Yûnus diyor ya:

*Can ulu bir kimsedür
Beden onun aletidür*

Atın süvarisi huzur içinde ise at da rahat eder; değilse süvari onu çatlatıncaya kadar sürer. Gönül olmadık sevdalar peşinde ise huzur bulmak da, beklemek de boşunadır. Hele huzur bulmak için bedeni arzular ve zevkler peşinde koşanlar, bedeni boşuna yordukları gibi, onunla gönül huzuru da bulamazlar. Mal, mülk, servet için olmadık maceralara girişmek, midesini sürekli doldurarak eziyet etmek, bir anlık bedeni zevk için akla-hayale gelmedik hammallıklar yapmak, haset meramının yerine gelmesinin vereceği bir anlık zevk için yıllarca gönülünde kin taşımanın, ona hamallık etmenin zahmetine katlanmak... İnsanoğlu ne ahmaklıklar yapıyor!

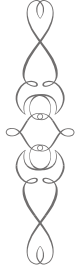
*261. Saf kıldınsa gönül âyinesin âb gibi
Görünür nûr-ı ezel âbda mehtâb gibi
Usûlî*

Gönülünü bir ayna gibi tertemiz, su kadar berrak tutarak saf kıldıysan; (işte o zaman) ezeli nur, o berrak suda ayın parlaması gibi görünür.

Gönül, hırs ve hasetle kirletilip çerçöp yuvası haline getirilecek bir yer değil, tertemiz tutulması gereken billûr köşktür. Gönül aynasını şirkten, gûnahtan, kinden ve hasetten, kötülükten ve çirkin işlerden temizleyebilirsen, berrak bir su gibi olur. Bunun üstüne bir de Allah'a, kullarına ve yarattıklarına sevgi ve sorumluluk duyarak, yaptığın ibadet ve işlerinle gönülünü parlatıp cilalarsan; işte o zaman sonsuz nur kalbine ak-seder ve bir mehtap gibi aydınlatır etrafını.

*262. Sığmam dedi Hak arz u semâya
Kenzen bilindi dil madeninden
Erzurumlu İbrahim Hakkı*

Sığmam dedi Allah (C.C.), arza ve semâya; ancak bir hazine gibi insanın gönlüne sığar, onun kalbinde bilinebilir.

Hikmet dolu bu dizelerde İ. Hakkı Hazretleri, bir Hadis-i Şerife işaret ediyor: “Arz u semâya sığmadım, fakat müminin kalbinde bir marifet usaresi (cevheri) olarak bilindim.”

263. *Tûtî-i mu’cize-gûyem ne desem lâf degil
Çarh ile söyleşemem âyinesi sâf degil
Nef î*

Ben mucize gibi söz söyleyen bir papağanım, ne söylesem boş laf sayılmaz; felekle konuşamam (zamanın hükümlerleriyle anlaşamam), çünkü onların gönül aynası temiz değil.

Felek: Nef’ î, “felek” ile burada, zamanın hakim düşüncesini kastediyor.

Hayal içinde akıp geçmesin ömrün

264. *Bir gemi deryada bocalar gibi
Geçirdim günümü gaflet içinde
Aşık Veysel*

265. *Böyle kûteb ömr ile başındaki sevdaya bâh
Fuzûlî*

(Bir) kısacık ömrüne, bir de (o kısacık ömrüne bakmadan) başına aldığı sevdaya bak.

266. *Dânesin tîz tüketir mürğ-i harîs, ehl-i hevâ
Telef-i nakd-i hayât etmede imsâk edemez
Nâilî*

Yemini çabuk çabuk yiyip bitiren aç gözlü kuşlar gibi, nefsinin esiri olan kimseler de ömür sermayelerini öyle kısa zamanda harcarlar.

Şair sözüdür oku, aldırma, geç, git diyeceğiz ama bazen öyle bakar ki şair ve öyle söyler ki sözünü, âlimi yayan bırakır. Her an her şeyi yapma arzusunda olmanın, her şeyi yiyip iç-

menin bedelinin ömür sermayesi ile ödendiğini söylüyor Nâ-ili. Buradaki inceliği, feraseti görmemek mümkün mü? Dünyaya, dünya zevklerine düşkünlüğün bedeli ömrün kısalması olsun! Varlığı, sağlığı, selametiyle sana verilmiş bir sermaye var, aç gözlülük onu uzatmaz, sağlık ve selameti artırmaz, hatta eksiltir! Nâilî'nin bu beyti sıhhat pazarında "her derde deva" diye satılsa yeridir.

*267. Ey altmışına sâl-i hayatın eren âdem;
Altmış senelik ömrün, elinde nesi kaldı?
Tahirü'l Mevlevî*

Kıt'anın tamamı şöyle:

*Ey altmışına sâl-i hayatın eren âdem;
Altmış senelik ömrün, elinde nesi kaldı?
Gaflet mi tegafül mü nedir, neyse uyan bak
Bihude gûzar eylesin müddet azaldı*

Ey altmış senelik ömrünü bitiren insan, (yiyerek bitirdiğin o) altmış senelik ömürden ne kaldı elinde? Gaflette misin, (yoksa) bilmez gibi mi davranıyorsun, (her ne ise) uyan da bak! (Hiç değilse) bütün zamanın beyhude geçmesin, sana verilen süre azaldı! (Bari şu son demlerde uyan! Uyan da bir şeyler yap!)

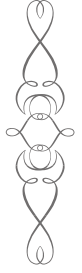
*268. Gafletle etme ömr-ü azizi havâya sarf
İykaz eyle kendini hâb-ü hâyalden
Ali Ruhi*

Gaflet içinde yaşayıp, kıymetli ömrünü havaya sarf etme; hayallere dalmaktan koru kendini!

*269. Gâh maliyede dâvada zamanım geçti
Hâsılı hırs ile hülyada zamanım geçti
Ziya Paşa*

Zamanım ekmek kavgalarında, mal mülk davalarında; kı-sacası, hırs ve hayallerimin peşinde koşmakla geçti.

270. *Hayal içinde akıp geçti ömr-ü derbederim
Bakıp bakıp da, o mâziye şimdi âh ederim
Rakım Elkutlu*

Kıt'anın tamamı:

*Hayal içinde akıp geçti ömr-ü derbederim,
Bakıp bakıp da, o mâziye şimdi âh ederim.
Ne bir emel ne ümit var hayat bu muydu derim
Bakıp bakıp da o mâziye şimdi ah ederim.*

Her anı sorgulanacak bir ömr-i güzini hayal içinde geçirmek... İnsana peşin ödenmiş bir sermayeyi saçıp savurmak, yele vermek... Bir yılını bile boş geçirdiğinde aç kalacak bir insan için koca bir ömrü boşa geçirmek ve sonunda harman-da yüzü olmayı beklemek... Vah o ömre, vah ki, ne vah! Uyanmaz mı insan son gün gelip çatmadan... Öyle ki, hiçbir gün geç değildir bu uyanış için. Ömür cevherini boşa harcadığını son deminde fark etmek bile bir ömre bedel! Uyanmak, ah uyanmak uykulardan... Son misafir kapıyı çalmadan ve son gemi kalkmadan limandan. El aman. El aman...

271. *Ma'lûm iken encâm-ı cihân 'ömr-i azîzi
Tazyi'-i heves-kârî câh etmeğe değmez
Nâbî*

Dünyanın (ve sana verilen dünya hayatının) bir gün sona ereceği bilindiği halde; kıymetli ömrünü makam peşinde koşarak boşa geçirmeye değmez.

272. *Tapmışım hüsnüne yıllarca onun bilmeyerek
Geçti bir tâze ömür işte bakın aldanarak
Faruk Şükrü Yersel*

İnsanlardan kimi cins-i latife tapar, kimini eşya için, yemek için, bazısını da makam-mevki için yaşar bulursun, Kimisi yerleri ve gökleri çepeçevre kuşatani görmeden kendisini çevreleyen toprak, devlet veya milleti, hatta lideri gizli-

açık ilah edindir, şirke düşer. İlahlaştırılan şeylerin çokluğuna bakıp aldanma, işin derununda, her durumda kişinin taptığı kendi nefsidir! Âdemoğlu kendi nefesine yenildikten sonra artık kadimle olan ipi kopar, nereye gideceği belli olmaz, şeytan da ona yardımcı olur, yaptığı her şeyi ve her işi ona güzel ve süslü gösterir!

*273. Toplar kimisi vâris ü hâdis için nukud
Eyler kimisi servet için ömrünü heba
Ziya Paşa*

(Yazık!) Kimi, bu dünyada mülkünü kendilerine terk edecekler için, kimi de (daha) dünyaya gelmemiş olanlar için para kazanıp yığar. Kimileri de gelip geçici olan şeyler için ömrünü heba eder.

Ayet: “Mallarınız ve çocuklarınız sizin için ancak bir fitnedir (deneme aracıdır.) Allah ise, büyük ecir (en güzel karşılık) O’nun katında olandır.” (Teğabun Suresi: 15)

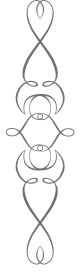
*274. Varsa üç beş gün bekası ömrümün
Olmasın muhtel safası ömrümün
Muallim Nâcî*

Ömrümün geriye üç beş günü kaldıysa; (onun safasını süreyim ama), sürdüğüm safanın öyle (bozuk düzen) olmasını istemem.

*275. Veh yazık sarf etdiğim ömre zamâna hizmete
Fikr için görmek beni kâfidir ehl-i ibrete
Ziya Paşa*

Yazık. Yazık (boşuna) sarfettiğim hayatıma, zamanıma ve (boş) hizmetlere; ibret alacak birini arayanlar beni görsünler, bu onlara yeter!

276. *Zulmet-i cehl içre teşne zâyi itme kendüni*
Sun'ullâh-ı Gaybî

Cehalet denen zulme susamışlık içinde geçirip yazık etme (güzel) ömrüne.

Dünya hayatına gönül bağlama

277. *Arif-i bi'llah olan bir hâlete dil bağlamaz*
İnkılâb eyler zaman, ikbâl olur, idbâr olur
Lâedri

İdrak sahibi olan (zamana aldanıp) onun bir haline gönül bağlamaz; bazen birinin devranı sürer, bazen de zaman döner, yıldızı söner devranın, (bu defa bir başkasının yıldızı parlar.)

278. *Bir mevsim-i behârına geldik ki âlemin*
Bülbül hâmûş havz tehî gül-istân harâb
İzzet Molla

Öyle (görülmemiş) bir bahar mevsimine geldik ki dünyanın; bülbül susmuş, havuz boşalmış, gülistan harabe halde!..

gül-istân (gülistan): Gül bahçesi, gülşen, gülzâr.

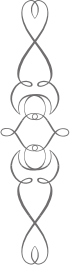
279. *Gâfil geçürme fırsatı kim bâğ-ı âlemün*
Gül devri gibi devleti nâ-pâydâdur
Bâkî

Eline geçen fırsatları düşüncesizce kullanma, boşa harcama; çünkü dünya bahçesinin güzelliği, mutluluğu, gül devri gibidir, sürekli değildir, çabuk geçer. (Onun için o “gül devrinden” biraz gül topla da, diğer zamanlarda topladıkların işine yarasın.)

280. *Hengâm-ı visâl âkıbet ağyâre de kalmaz*
Encâma erer mevsim-i gül hâre de kalmaz
Neylî

Vuslat zamanı bir gün nihayet bulur, rakibe de (düşmana da) kalmaz; gül mevsimi (dediğin kısa bir süredir, gelip geçicidir) dikenlere de kalmaz.

281. *İkbâline idbârına dil bağlama dehrin*
Bir dâ'irede devr edemez çember-i devrân
Ziya Paşa

Dünya halinin iyiye veya kötüye gitmesine (aldanıp) gönül bağlama; zaman her seferinde aynı dairede dönüp durmaz. (Bugün devran sürenlerin, yarın devranı biter.)

Dünyanın sana sunduğu varlığa bel bağlama, yokluğu sürekli zannedip üzülmeye, ümitsiz olma. Zaman devrini yapar ama aynı fasit dairede dönüp durmaz, her defasında kimisinden alır, kimine verir. Beyit içinde çok da fark edilmiyor. Alın size muhteşem bir sosyolojik kural: **Bir dâ'irede devr etmez/edemez çember-i devrân**. Zamanın dönüp duran çarkı hep aynı daire içinde kalmaz, bazen çemberi kırar ve yeni bir dairede dönmeye başlar, yani yeni bir dönem başlatır.

Ayet: "Allah daraltır ve genişletir." (Bakara Sûresi: 245)

282. *Kabz u bast kılssa tefekkür âleminde ol gönül*
Vakt-i sermânın sonu germâ olur, âlem bu ya
Safvet Mustafa Efendi

Bu âlem öyle bir âlemdir ki; olup bitenleri düşün ama biraz derince düşünebilen (kimse), soğuk günlerin ardından sıcak günlerin geldiğini (zorluktan sonra kolaylığın geleceğini) görür: **Vakt-i sermânın sonu germâ olur**.

283. *Sonbahar mevsiminde bülbülün haline ağlarım*
Gülün ayrılışından dolayı bir feryadı var ki sorma
Mevlânâ Halidi Bağdâdî

Aslı Farsça olan bu beyti insana, dünyanın varlığına, hayata gönül bağlayanlar birkaç kere okumalıdır. Çünkü dünyadaki her insanın, her şeyin ve her mevsimin bir sonbaharı vardır.²⁰

20 Beytin aslı Farsçadır: *Mevsim-i tîr konem girye behâl-i bülbül/ Dârem ez hicret-i gül nâle-i zârî ki mepurs*

